

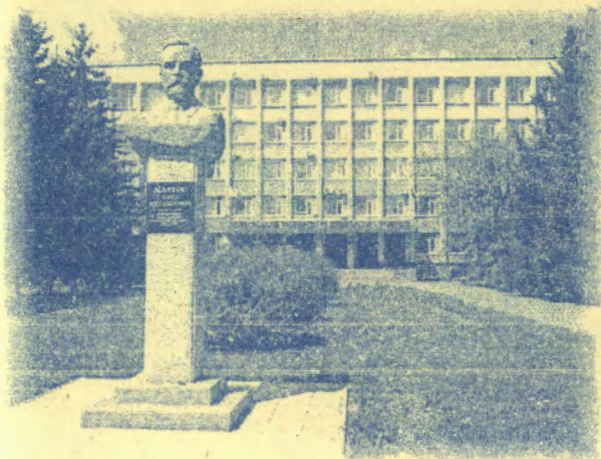
2012
Année
Internationale des



Coopératives

**МІЖНАРОДНИЙ
КООПЕРАТИВНИЙ РУХ:
ГЕНЕЗИС ТА ТЕНДЕНЦІЇ
СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ**

**Матеріали Міжнародної
науково-практичної конференції**



**16–17 лютого
2012 року**

**ПУЕТ
2012**

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Центральна спілка споживчих товариств України
Вищий навчальний заклад УКООПСЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
(ПУЕТ)
Полтавський регіональний центр досліджень і сприяння
розвитку кооперації
Кафедра грошового обігу і кредиту
Кафедра міжнародної економіки

МІЖНАРОДНИЙ КООПЕРАТИВНИЙ РУХ: ГЕНЕЗИС ТА ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ

Матеріали Міжнародної
науково-практичної конференції
16–17 лютого 2012 року

ПОЛТАВА
ПУЕТ
2012

УДК 334.73:339.9
ББК 65.208
М58

Розповсюдження та тиражування без
офіційного дозволу ПУЕТ заборонено

Редакційна колегія:

- О. О. Нестуля**, д.і.н., професор, ректор ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;
В. В. Гончаренко, д.е.н., професор кафедри міжнародної економіки ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;
А. О. Пантелеймоненко, д.е.н., професор, завідувач кафедри грошового обігу і кредиту ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;
О. В. Шкурупій, д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;
М. В. Аліман, к.е.н., доцент кафедри грошового обігу і кредиту ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;
Т. В. Овінко, к.і.н., доцент кафедри педагогіки, культурології та історії ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Міжнародний кооперативний рух: генезис та тенденції
М58 сучасного розвитку: матеріали Міжнародної науково-
практичної конференції, 16–17 лютого 2012 р. – Полтава:
ПУЕТ, 2012. – 378 с.

ISBN 978-966-184-153-5

У матеріалах Міжнародної науково-практичної конференції розглянуті актуальні проблеми теорії, історії та практики міжнародного кооперативного руху.

Наукові дослідження авторів спрямовані на узагальнення та всебічний аналіз українського й зарубіжного досвіду функціонування кооперативних організацій, із подальшим використанням його в сучасній практиці кооперативів і їх об'єднань. Особливий акцент зроблено на ролі кооперації та кооперативної освіти в суспільстві XXI ст.

УДК 334.73:339.9
ББК 65.208

Матеріали друкуються мовами оригіналів: українською, російською, англійською та французькою.

За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори.

ISBN 978-966-184-153-5

© Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і
торгівлі», 2012

<i>Сангинов Н. С., Кадырова З. Х.</i> Методические аспекты оценки экономического потенциала потребительской кооперации	147
<i>Джабуров А. И., Турсунов Х. М.</i> Роль экспертизы в повышении качества и безопасности продовольственных товаров	153
<i>Афанасьева Л. В.</i> Интеграционные связи потребительской кооперации с агропромышленным комплексом	157
<i>Курлейко Б. А.</i> Трансформація аграрного сектора України як основа розвитку ринків споживчої кооперації.....	160
<i>Фірсова Н. В.</i> Сучасний стан та перспективи розвитку споживчої кооперації Полтавської області	163
<i>Шкарлупа В. Г., Бондаренко М. О.</i> Проблеми і перспективи розвитку ресторанного господарства споживчої кооперації.....	166
<i>Чернявська О. В., Рафальська О. М.</i> Механізм управління фінансовою стійкістю підприємства споживчої кооперації.....	169
<i>Бритченко І. Г.</i> Реформування та розвиток кооперативних банків на прикладі ПАТ «БАНК УКООПСПЛКА»	174
<i>Карцева В. В.</i> Необхідність використання контролінгу при формуванні стратегії розвитку підприємств і організацій споживчої кооперації.....	178
<i>Скляр Г. П., Мокерова Н. В.</i> Споживча кооперація як елемент інфраструктури туризму	181
<i>Тимошенко Ю. Б.</i> Использование информационных технологий в деятельности предприятий общественного питания	183
<i>Максюта В. В.</i> Напрями підвищення продуктивності праці на торговельних підприємствах і організаціях системи Укоопспілки	185
<i>Рудаковский Я. С.</i> Роль и значимость кооперативного движения в республике Беларусь.....	189

<i>Томкович М. П.</i> Значение и перспективы развития потребительской кооперации на современном рынке оптовой торговли республики Беларусь.....	190
<i>Тухарь Ф. И.</i> Инновационные процессы в бухгалтерском учете потребительской кооперации Молдовы.....	194
<i>Шукуров Т. Ш.</i> Развитие кооперативного предпринимательства в Азербайджане.....	197
<i>Курбонов А. Р., Туйчикулов З. Д.</i> Таджикистан и пути их решения проблемы налогообложения потребительской кооперации республики	200

СЕКЦІЯ 4 **КРЕДИТНА КООПЕРАЦІЯ В УКРАЇНІ І СВІТІ**

<i>Гаркуша О. В.</i> Становлення державного регулювання кредитної кооперації у наддніпрянській Україні (кінець XIX–початок XX ст.).....	205
<i>Гончаренко В. В.</i> Важливість відродження кооперативних банків в Україні в умовах поглиблення кризових явищ у світовій економіці	208
<i>Клименко В. І.</i> Значення кооперативних банків у Європі.....	214
<i>Пожар А. А.</i> Особливості сучасного розвитку кредитних спілок Великобританії.....	215
<i>Климко О. Л.</i> Тенденції у діяльності кредитних спілок США у період кризи.....	218
<i>Дзюба В. В.</i> Кредитная кооперация России: состояние и перспективы развития.....	221
<i>Черных Г. А.</i> Развитие сельскохозяйственных кредитных кооперативов в аграрном секторе России	225
<i>Морару С. К., Раевская И. А.</i> Опыт становления и развития кредитной кооперации в некоторых западных странах и его позитивное использование в республике Молдова.....	228

било їх більш привабливими для членів і потенційних членів, передусім дрібних сільськогосподарських товаровиробників.

Литература

1. Министерство финансов 1802–1902 гг. – Часть 1. – С.Пб. : Энциклопедия заготовления государственных бумаг, 1902. – 640 с.
2. Министерство финансов 1802–1902 гг. – Часть 2. – С.Пб. : Энциклопедия заготовления государственных бумаг, 1902. – 692 с.
3. Пантелеймоненко А. О. Становлення кооперації в українському селі: історико-економічні аспекти : монографія / А. О. Пантелеймоненко. – Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2006. – 227 с.

ВАЖЛИВІСТЬ ВІДРОДЖЕННЯ КООПЕРАТИВНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

В. В. Гончаренко, д.в.н., професор кафедри міжнародної економіки ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Глобальна фінансово-економічна криза суттєво вплинула на економіку та банківські системи багатьох країн світу. Очевидно, що у найближчі роки кризові явища будуть лише посилюватися, створюючи додаткові ризики для національних економік. Одним із великих ризиків для України може стати різкий відтік капіталу з банківської системи, адже частка іноземного капіталу на сьогодні складає близько 42 %. Із 176 банків, що працюють в Україні, 53 – з іноземним капіталом, у тому числі 22 – зі 100 % іноземним капіталом. І це, як правило, банки, що відносяться до найбільших та великих, які мають розгалужену мережу філій та відділень.

Першими ознаками початку цього небезпечного процесу стали рішення голландської ING Group та шведських банків Swedbank та SEB згорнути свій роздрібний бізнес в Україні. Багато інших банків з іноземним капіталом, особливо цього не афішуючи, повертають своїм материнським компаніям отримані від них у попередні роки кредити, фактично готуючись до виходу з українського ринку. При цьому, одночасно відбувається активне залучення вкладів як населення, так і юридичних осіб. Практично, відбувається процес заміщення в банківських балансах іноземного капіталу внутрішніми ресурсами. А враховуючи над-

звичайно низьку якість активів більшості банків (частка проблемних кредитів за незалежними експертними оцінками у багатьох банках сягає 40 %), можна зробити висновок про підготовку до масового виведення іноземного капіталу з банківської системи України з одночасним переведенням проблем повернення виданих кредитів на українських вкладників чи державу.

У цих умовах надзвичайно важливого значення набуває необхідність термінового створення у національній банківській системі кооперативних банків – нової для України, але надзвичайно поширеної в інших країнах форми фінансово-кредитної установи, що базується на специфічних кооперативних принципах діяльності [1]. Форма кооперативного (народного) банку в Україні може бути активно використаною в процесі вирішення проблем можливого банкрутства комерційних банків при різкому виводі іноземних капіталів з національної банківської системи шляхом реорганізації проблемних комерційних банків у кооперативні (народні) банки.

У більшості розвинутих країн світу кооперативні банки почали виникати з кінця XIX століття. Вони створювались для обслуговування сфер чи клієнтів, які через підвищені ризики, свій незначний розмір (малі та середні сільськогосподарські товаровиробники, дрібні підприємці, домашні господарства) або територіальну віддаленість залишалися поза сферою інтересів комерційних банків. Представники зазначених груп об'єднувались і створювали власні кооперативні фінансові установи (які в різних країнах мали різні назви – «банк», «спілка», «товариство» тощо) для самозабезпечення необхідними фінансовими послугами [2]. Деякі держави активно підтримували цей процес, не лише створюючи сприятливі законодавчі та податкові умови, а й фінансово підтримуючи прогресивну форму самопомоги населення. За понад сторічну історію розвитку кредитної кооперації у багатьох країнах світу сформовано потужні, багаторівневі, розгалужені кооперативні банківські групи, які створюють належну конкуренцію комерційним банкам, перебуваючи у власності споживачів і задовольняючи їхні потреби у найрізноманітніших фінансових послугах [3]. Наприклад, у Франції система кооперативних банків Credit Agricole має активи понад 1,5 трлн. Євро та обслуговує дві третини французького аграрного сектору. Нідерландська система кооперативних банків Rabobank має активи понад 600 млрд. Євро, охоплює близько 30 % ринку де-

позитних вкладів, на 90 % забезпечує потреби аграрного сектора країни у кредитних ресурсах. Аналогічні приклади можна навести по іншим країнам [6].

Кооперативні банки мають принципово іншу соціально-економічну природу, ніж комерційні банки (табл. 1).

Таблиця 1

Головні відмінності кооперативних та комерційних банків

Ознака	Кооперативні банки	Комерційні банки
Соціальні цілі	Організація фінансової самопомоги на основі об'єднання учасників	Не визначаються
Економічна мета	Надання фінансових послуг учасникам (членам), які одночасно є власниками і клієнтами	Отримання прибутку від надання фінансових послуг клієнтам для розподілу його між власниками
Статус	Неприбуткова організація	Підприємницька організація
Організаційна форма	Кооператив	Приватна фірма (АТ, ТОВ)
Управління	Демократичне. Кожен учасник має право одного голосу, незалежно від його частки в пайовому капіталі	Приватно-групове. Кількість голосів пропорційна частці в статутному капіталі банку
Власники	Всі учасники (члени), незалежно від часу вступу. Членство відкрите з тенденцією до постійного розширення	Засновники (акціонери). Кількість власників має тенденцію до обмеження
Клієнти	Переважно члени-власники*	Переважно особи, що не є власниками
Види послуг	Всі або більшість банківських послуг, додаткові нефінансові послуги	Всі види банківських послуг
Пріоритетні сектори	Сільськогосподарський та дрібний бізнес, домашні господарства	Великий бізнес (промисловість, торгівля, менше – домашні господарства)

Продовж. табл. 1

Ознака	Кооперативні банки	Комерційні банки
Капітал	Початковий пайовий капітал є порівняно невеликим, але постійно зростає за рахунок вступу нових членів та резервів	Статутний капітал вноситься при створенні, є порівняно великим та фіксованим
Тенденції системного розвитку	Формування «правильної піраміди» знизу-вверх (місцеві організації – регіональні організації – національна організація)	Створення «сітки» зверху-вниз (банк-відділення-філії)
Законодавче регулювання	Кооперативне та банківське законодавство	Підприємницьке та банківське законодавство
Державна підтримка	У вигляді сприятливого законодавства, пільгового оподаткування та рефінансування, спрямування через ці установи державної допомоги окремим секторам економіки та соціальним групам	Немає. В окремих випадках – рефінансування

* *Примітка.* Кооперативні банки в багатьох країнах Європи можуть залучати вклади від осіб, що не є учасниками (членами) банку, але кредити, як правило, надаються лише учасникам. При цьому, вкладники при бажанні можуть стати учасниками банку, сплативши пайовий внесок.

Слід відзначити, що можливість створення в Україні кооперативних банків передбачена законом «Про банки та банківську діяльність», у ст. 8. якого відзначено, що кооперативні банки створюються за принципом територіальності і поділяються на місцеві та центральні кооперативні банки. Учасниками центрального кооперативного банку є місцеві (обласні) кооперативні банки. Однак, за 20-річну історію незалежності в Україні не було створено жодного кооперативного банку, що робить національну економіку та банківську систему надзвичайно вразливою до внутрішніх і зовнішніх фінансових шоків. Причиною цього стало нерозуміння місця і ролі кооперативних банків в національній економіці з боку НБУ та політиків, яке проявилось у недосконалому законодавчому регулюванні створення і діяльно-

сті кооперативних банків. У першій редакції закону України «Про банки і банківську діяльність» (1991 р.) взагалі не було передбачено можливості існування у банківській системі поряд з комерційними, кооперативних банків [4]. У наступній редакції цього Закону (2000 р.) було введено поняття «кооперативний банк» і прописана вимога до розміру мінімального статутного капіталу 1 млн. Євро для місцевих (що діють на території однієї області) і 5 млн. Євро для центрального кооперативних банків. В той самий час, як для комерційних банків, які здійснювали діяльність на території однієї області ця вимога складала 3 млн. Євро, а на території всієї України – 5 млн. Євро. Однак, в подальших змінах до цього Закону вказана диференціація була відмінена і встановлювалась вимога до мінімального статутного капіталу для будь-якого банку (у т. ч. й кооперативного) в розмірі – 10 млн. Євро (2006 рік), 75 млн. грн (2009 р.), 120 млн. грн (2011 р.). Крім цього, обмеження діяльності місцевих кооперативних банків однією адміністративною областю і встановлення мінімальної кількості учасників у 50 осіб практично робить створення кооперативних банків в Україні нереальним [5].

Враховуючи досвід багатьох країн, який свідчить про надзвичайно важливу роль кооперативних банків у забезпеченні стабільності національних економік та банківських систем, необхідно терміново внести зміни в українське законодавство і створити на державному рівні всі необхідні умови для швидкого відродження в Україні системи кооперативних банків [7], одним із елементів якої б могли стати кредитні спілки - поки що єдина відроджена в Україні форма фінансового кооперативу [8]. Це дозволить суттєво пом'якшити негативні наслідки другої хвилі глобальної фінансово-економічної кризи, що ймовірно вдарить по Україні в 2012–2013 р.

Література

1. Гончаренко В. В. Кредитна кооперація. Форми економічної самопомогі сільського і міського населення у світі та в Україні (теорія, методологія, практика): монографія. – К.: Глобус, 1998. – 330 с.
2. Гончаренко В. В. Кредитні спілки і кооперативні банки: місце у фінансово-кредитній системі та особливості розвитку в Україні// Вісник НБУ. – 2000. – № 1. – с. 47–50.

3. Гончаренко В.В. Проблеми та методологічні засади відродження кооперативних банків у кредитно-банківській системі України// Науковий вісник Волинського державного університету. Економічні науки. – 2001. – № 4. – С. 208–211.
4. Гончаренко В. В. Відродження системи аграрних кооперативних банків в Україні. Вісник Полтавської державної аграрної академії. – Полтава: ПДАА, 2004 – № 4 – С. 86–91. (ВАК)
5. Аналіз законодавчого регулювання діяльності кооперативних банків в Україні. – Проект Світового банку в Україні «Розширення доступу до ринків фінансових послуг» Р 4020-UA/1.6.2-ІС Консультант з питань кооперативного кредитування. Гончаренко Владислав Васильович – Офіційний сайт Міністерства фінансів України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=59961&cat_id=57142
6. Аналітичний звіт щодо побудови систем кредитної кооперації різних країн. Проект Світового банку в Україні «Розширення доступу до ринків фінансових послуг» Р 4020-UA/1.6.2-ІС Консультант з питань кооперативного кредитування. Гончаренко Владислав Васильович – Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=59940&cat_id=57142
7. Модель створення системи кооперативного кредитування та механізм її фінансової підтримки з боку держави. – Проект Світового банку в Україні «Розширення доступу до ринків фінансових послуг» Р 4020-UA/1.6.2-ІС Консультант з питань кооперативного кредитування. Гончаренко Владислав Васильович – Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=59965&cat_id=57142
8. Особливості та закономірності відродження та розвитку кредитних спілок в Україні. Проект Світового банку в Україні «Розширення доступу до ринків фінансових послуг» Р 4020-UA/1.6.2-ІС Консультант з питань кооперативного кредитування. Гончаренко Владислав Васильович – Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=59928&cat_id=57142